

PRACE NAUKOWE

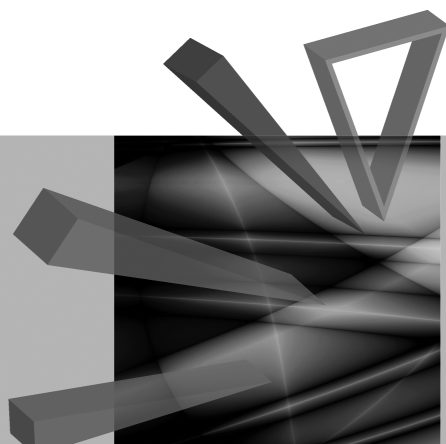
Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

318

Polityka zrównoważonego i zasobooszczędnego gospodarowania

Redaktor naukowy

Andrzej Graczyk

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2013

Redakcja wydawnicza: Anna Grzybowska

Redakcja techniczna i korekta: Barbara Łopusiewicz

Łamanie: Agata Wiszniewska

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:

www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,

w Dolnośląskiej Bibliotece Cyfrowej www.dbc.wroc.pl,

The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,

a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon

http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się

na stronie internetowej Wydawnictwa

www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie

wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

Wrocław 2013

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-339-7

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk i oprawa:

EXPOL, P. Rybiński, J. Dąbek, sp.j.

ul. Brzeska 4, 87-800 Włocławek

Spis treści

Wstęp	11
-------------	----

Część 1. Reorientacja strategii zrównoważonego rozwoju

Małgorzata Gotowska, Mitsuo Shigenobu: Diagnosis actions for sustainable development – a comparative study	15
Ewa Jastrzębska, Paulina Legutko-Kobus: Reorientacja strategii zrównoważonego rozwoju – w stronę ekonomii społecznej i ekonomii daru	23
Joost Platje: A theoretical assessment of the EU's smart, sustainable and inclusive growth policy on resource use.....	37
Bożena Ryszawska: Koncepcja zielonej gospodarki jako odpowiedź na kryzys gospodarczy i środowiskowy	47
Bożydar Ziółkowski: Ewolucja idei zrównoważonego rozwoju	57
Andrzej Graczyk: Strategia Europa 2020 a rynkowa orientacja polityki ekologicznej	65
Małgorzata Śliczna: Charakterystyka ustawodawstwa i wybranych metod certyfikacji „zielonego budownictwa”.....	75
Adam Zawadzki: Outsourcing jako narzędzie zasobooszczędnego gospodarowania	84
Justyna Zabawa: Inwestycje w odnawialne źródła energii. Próba oceny wybranych przykładów i ich efektywności	95
Jerzy Mieszaniec, Romuald Ogrodnik: Zakres działalności innowacyjnej przynoszącej korzyści dla środowiska w przedsiębiorstwach górniczych .	105
Romuald Ogrodnik, Jerzy Mieszaniec: Górnictwo węgla kamiennego w kontekście zrównoważonego rozwoju	116
Agnieszka Ciechelska, Zbigniew Szkop: Instrumenty ekonomiczne w gospodarce odpadami komunalnymi na przykładzie uprawnień zbywalnych do składowania odpadów biodegradowalnych w Anglii	126

Część 2. Polityka ekologiczna i jej instrumenty

Elżbieta Broniewicz: Analiza efektywności kosztowej polityki ekologicznej – przegląd teorii i doświadczeń	139
Agnieszka Ciechelska: Poprawa wykorzystania instrumentów opłatowych w gospodarce odpadami - propozycje modyfikacji prawnych.....	147
Joanna Sikora: Jak zmniejszyć emisyjność gospodarki?.....	157

Agnieszka Lorek: Problemy i uwarunkowania gospodarki odpadami komunalnymi w województwie śląskim.....	168
Joanna Godlewska: Instrumenty wspierania lokalnej polityki energetycznej zgodnej z zasadami zrównoważonego rozwoju.....	178
Małgorzata Karpińska-Karwowska: Kreatywność i przedsiębiorczość mieszkańców miasta i gminy Pisz w świetle badań	188
Krzysztof Posłuszny: Etykietowanie opon jako element programu zrównoważonej mobilności Unii Europejskiej.....	200
Bartosz Bartniczak: Udzielanie pomocy publicznej w kontekście zasad zrównoważonego rozwoju.....	210
Anna Dubel: Regionalne preferencje dotyczące dofinansowania przez Unię Europejską adaptacji do zmian klimatycznych na poziomie regionalnym na przykładzie zlewni Warty.....	220

Część 3. Zarządzanie w duchu zrównoważonego rozwoju

Radosław Dziuba: Możliwości wdrożeniowe założeń hotelu ekologicznego na przykładzie certyfikatu „Czysta Turystyka” w regionie łódzkim. Częściowe wyniki badań.....	231
Barbara Kryk: Polityka regionalna w kontekście wyzwania efektywnego wykorzystania zasobów	242
Agnieszka Panasiewicz: Zarządzanie ryzykiem środowiskowym jako narzędzie wspierania gospodarki bardziej przyjaznej środowisku	255
Ksymena Rosiek: Przedsiębiorstwo społeczne jako odpowiedź na wyzwania rozwoju zrównoważonego	264
Agnieszka Rzeńca: Kłustry energetyczne w Polsce – nowa forma współpracy w ochronie środowiska	275
Łukasz Szalata: Zarządzanie środowiskiem poprzez implementację modelu miasta niskowęglowego/niskoemisyjnego drogą do zrównoważonego rozwoju aglomeracji miejskich.....	286
Dorota Bargiel: Bariery we wdrażaniu idei społecznej odpowiedzialności biznesu w przedsiębiorstwie.....	294
Lidia Kłos: Ślad ekologiczny jako wskaźnik zrównoważonej konsumpcji i produkcji.....	303
Agnieszka Sobol: Ekoinnowacje w gospodarce komunalnej jako narzędzie realizacji polityki zrównoważonego rozwoju – na przykładzie miasta Bielsko-Biała ..	314

Część 4. Zrównoważona konsumpcja

Robert Karaszewski, Małgorzata Gotowska, Grzegorz Hoppe, Anna Jakubczak: Społeczna odpowiedzialność przedsiębiorstw i konsumentów – studium przypadku	325
--	-----

Robert Karaszewski, Anna Jakubczak, Grzegorz Hoppe, Małgorzata Gotowska, Piotr Dudziński: Znaczenie społecznej odpowiedzialności konsumentów i biznesu w zrównoważonym rozwoju.....	334
Dariusz Kielczewski: Zasobooszczędne gospodarowanie a modele konsumpcji zrównoważonej	343
Monika Paradowska: Wybrane problemy kształtowania zrównoważonych zachowań konsumpcyjnych w transporcie indywidualnym	353
Irena Rumianowska: Ekokonsumpcja jako warunek efektywniejszego wykorzystania zasobów przyrodniczych a świadomość i zachowania konsumentów polskich.....	364
Sylvia Słupik: Uwarunkowania rozwoju zrównoważonej konsumpcji energii w Polsce	376

Summaries

Part 1. Reorientation of sustainable development strategy

Małgorzata Gotowska, Mitsuo Shigenobu: Działania diagnostyczne na rzecz zrównoważonego rozwoju – studium porównawcze: Japonia i Polska.....	22
Ewa Jastrzębska, Paulina Legutko-Kobus: Reorientation of strategies for sustainable development – towards a social economy and the gift economy ...	36
Joost Platje: Teoretyczna ocena inteligentnej, zrównoważonej i sprzyjającej społecznemu włączeniu polityki Unii Europejskiej korzystania z zasobów ..	45
Bożena Ryszawska: The concept of the green economy as an answer to the economic and environmental crisis	56
Bożydar Ziółkowski: Evolution of sustainable development idea.....	64
Andrzej Graczyk: Strategy Europe 2020 and the market orientation of ecological policy.....	74
Małgorzata Śliczna: Description of regulations and chosen certification's methods of green buildings.....	83
Adam Zawadzki: Outsourcing as a tool of resource-efficient use	94
Justyna Zabawa: Investments in renewable energy sources. An attempt to evaluate selected examples and their effectiveness	104
Jerzy Mieszaniec, Romuald Ogrodnik: The scope of innovation activity for the benefit of environment in mining enterprises	115
Romuald Ogrodnik, Jerzy Mieszaniec: Hard coal mining in the context of sustainable development.....	124
Agnieszka Ciechelska, Zbigniew Szkop: Economic instruments for municipal waste management – case study of the Landfill Allowance Trading Scheme in England	135

Part 2. Ecological policy and its tools

Elżbieta Broniewicz: Cost-effectiveness analysis of environmental policy – theory and practice overview.....	146
Agnieszka Ciechelska: Charge instruments using improvement in waste management – law adjustments proposals.....	156
Joanna Sikora: How to reduce the emission level of economy?	167
Agnieszka Lorek: Problems and conditions of municipal waste management in Silesian Voivodeship.....	177
Joanna Godlewska: Support instruments for local energy policy compatible with sustainable development principles	187
Małgorzata Karpińska-Karwowska: Creativity and entrepreneurship of citizens from town and community of Pisz in the light of analysis.....	198
Krzysztof Posłuszny: Labelling of tyres as a part of sustainable mobility policy in the European Union	209
Bartosz Bartniczak: Granting state aid in the context of sustainable development principles	219
Anna Dubel: Regional preferences concerning European Union subsidies to climate change adaptation at the regional level: case study of the Warta catchment.....	228

Part 3. Management in the spirit of sustainable development

Radosław Dziuba: Possibilities of implementation of ecology hotel assumptions on the example of ecological certification “Clean Tourism” in the region of Lodz. Partial research results	241
Barbara Kryk: Regional policy in the context of the challenge of effective use of resources	254
Agnieszka Panasiewicz: Environmental risk management as a tool of greener economy support.....	263
Ksymena Rosiek: Social enterprises as a response to the challenges of sustainable development.....	273
Agnieszka Rzeńca: Renewable energy clusters in Poland – a new form of cooperation in the area of environmental protection	284
Łukasz Szalata: Environmental management through the implementation of low-carbon city model as a way to sustainable urban development.....	293
Dorota Bargiel: Barriers in implementing the idea of Corporate Social Responsibility in company.....	302
Lidia Kłos: Ecological footprint as an indicator of sustainable consumption and production	313

Agnieszka Sobol: Ecoinnovations in municipal economy as a tool towards the policy of sustainable development – a case study of Bielsko-Biała city	322
--	-----

Part 4. Sustainable consumption

Robert Karaszewski, Małgorzata Gotowska, Grzegorz Hoppe, Anna Jakubczak: Corporate Social Responsibility and Consumers Social Responsibility – case study	333
Robert Karaszewski, Anna Jakubczak, Grzegorz Hoppe, Małgorzata Gotowska, Piotr Dudziński: The importance of Consumer Social Responsibility and Corporate Social Responsibility in sustainable development	342
Dariusz Kielczewski: Resource efficient economy and sustainable models of consumption.....	352
Monika Paradowska: Selected problems of creating sustainable consumer behaviour in individual transport.....	363
Irena Rumianowska: Eco-consumption as a condition for more effective use of natural resources and the awareness and behavior of Polish consumers	374
Sylwia Słupik: Determinants for the development of sustainable energy consumption in Poland	385

Irena Rumianowska

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

EKOKONSUMPCJA JAKO WARUNEK EFEKTYWNIJSZEGO WYKORZYSTANIA ZASOBÓW PRZYRODNICZYCH A ŚWIADOMOŚĆ I ZACHOWANIA KONSUMENTÓW POLSKICH

Streszczenie: Warunkiem zahamowania negatywnych procesów intensywnej eksploatacji zasobów przyrodniczych są zmiany w sferze konsumpcji. Pożądanym kierunkiem jest podejmowanie przez gospodarstwa domowe ekologicznie ukierunkowanych wyborów w zakresie nabywania, a następnie użytkowania dóbr oraz pozbywania się odpadów. Celem opracowania jest pokazanie wpływu wzorców i stylów konsumpcji (konsumpcjonizm, zrównoważona konsumpcja) na zapotrzebowanie na zasoby środowiska przyrodniczego oraz przedstawienie procesów ekologizacji konsumpcji gospodarstw domowych, jako czynników pozytywnie związanych z zasobooszczędnym gospodarowaniem. Przedstawione wyniki badań dotyczących świadomości ekologicznej oraz postaw i zachowań konsumentów polskich pokazują istotne rozbieżności pomiędzy deklaracjami konsumentów wskazującymi na wysoką świadomość ekologiczną i gotowość do zachowań proekologicznych a faktycznie podejmowanymi działaniami.

Słowa kluczowe: ekologizacja konsumpcji, oszczędne gospodarowanie zasobami, wzorce i postawy konsumpcyjne, świadomość ekologiczna.

DOI: 10.15611/pn.2013.318.35

1. Wstęp

Obecne wzory produkcji i konsumpcji opierają się na niezrównoważonym korzystaniu z zasobów przyrodniczych, co wpływa na wyczerpywanie się odnawialnych i nieodnawialnych zasobów na Ziemi oraz pogorszenie się jakości środowiska przyrodniczego. Pożądany kierunek rozwoju winien opierać się na takich sposobach dostarczania produktów i usług, ich wymiany oraz wzorcach konsumpcji, które będą generować mniejsze zużycie surowców i ograniczać ilość wytwarzanych odpadów. Aby osiągnąć ten cel, konieczne jest podjęcie pewnych działań i zobowiązań, zarówno przez sektor przemysłowy i handlowy, jak i przez indywidualnych konsumentów.

Przez szerokie pojęcie zasobów środowiska przyrodniczego (zasobów naturalnych) rozumie się: bogactwa naturalne (surowce), takie jak paliwa, minerały i metale, gleby,

wody, powietrze, a także siły przyrody i walory środowiska przyrodniczego decydujące o jakości życia człowieka (przestrzeń geograficzna, piękno krajobrazu, mikroklimat) oraz żywność, biomasę i ekosystemy [Jakubczyk 2002, s. 121].

Konsumpcja jest tym elementem procesu gospodarczego, który ma istotne znaczenie w kontekście gospodarczego użytkowania środowiska przyrodniczego. Ma to dwojakie przesłanki: po pierwsze – konsumpcja sama w sobie w dużej mierze opiera się na bezpośrednim korzystaniu z zasobów i usług środowiska przyrodniczego, a po drugie – konsumpcja wymaga dóbr powstałych w następstwie gospodarczego korzystania i używania zasobów przyrodniczych jako czynników produkcji, a ponadto generuje znaczne obciążenia środowiska odpadami poprodukcyjnymi (pośrednio) i pokonsumpcyjnymi. Popyt na określone produkty i usługi zaspokajające potrzeby konsumentów wyznacza kierunek produkcji i dystrybucji owych dóbr przez sektor przemysłowy i handlowy, ma zatem istotny wpływ na kierunek, skalę i intensywność ich rozwoju.

Wykorzystanie zasobów przyrodniczych i ochrona środowiska są w dużej mierze determinowane przez systemy wartości, preferencje, wybory, zachowania i działania gospodarstw domowych. Wzorce konsumpcji przejawiają się w modelach i wzorcach codziennego życia człowieka: w postawach i wyborach dotyczących pracy, konsumpcji, czasu wolnego, edukacji i inwestowania.

Celem niniejszego opracowania jest pokazanie wpływu różnych wzorców i stylów konsumpcji na zapotrzebowanie na zasoby środowiska przyrodniczego oraz pokazanie procesów ekologizacji konsumpcji gospodarstw domowych jako czynników pozytywnie związanych z zasobooszczędnym gospodarowaniem. Wymaga ono istotnych zmian w systemach wartości, modelach postępowania, wyborach i działaniach w obszarze konsumpcji na bardziej przyjazne środowisku przyrodniczemu. Rozważania te zostaną uzupełnione przez prezentację i ocenę ekologicznych zachowań konsumentów polskich.

2. Nadkonsumpcja, zrównoważona konsumpcja, ekologizacja konsumpcji gospodarstw domowych a zużycie zasobów przyrodniczych

Konsumpcja to proces zaspokajania różnorodnych i permanentnie zmieniających się potrzeb ludzkich, obejmujący wszystkie formy zachowania konsumentów związane z pozyskaniem oraz użytkowaniem dóbr i usług, warunkowanym determinantami ekonomicznymi, kulturowymi, społecznymi i psychologicznymi.

Cechą charakterystyczną ostatnich dziesięcioleci jest konsumpcja przybierająca masowe rozmiary. Rosną dochody gospodarstw domowych rozwiniętych i rozwijających się krajów europejskich i pozaeuropejskich, rośnie również poziom konsumpcji dóbr i usług. Rosnące szybko potrzeby konsumpcyjne, stymulowane przez reklamę i działania marketingowe, pociągają za sobą coraz większą produkcję dóbr. Działalność

gospodarcza człowieka, zarówno produkcyjna, jak i konsumpcyjna, spowodowała (i powoduje) rosnącą eksploatację i wyczerpywanie się zasobów przyrodniczych, pogarszanie jakości środowiska przyrodniczego, obciążanie środowiska coraz większą ilością odpadów poprodukcyjnych i pokonsumpcyjnych.

Modele konsumpcji gospodarstw domowych są kształtowane przez szereg czynników ekonomicznych, społecznych, kulturowych i politycznych. W Europie do najważniejszych z nich należą: wzrost dochodów i poprawa zamożności gospodarstw domowych; globalizacja światowej gospodarki wraz z otwarciem rynków; wzrastająca indywidualizacja społeczeństwa; nowe technologie; działania marketingowe i reklamowe; coraz mniejsze gospodarstwa domowe oraz, w niektórych regionach, starzejąca się populacja [*Zrównoważona produkcja i konsumpcja ...* 2009].

W raporcie Komisji Europejskiej *Zrównoważona produkcja i konsumpcja* szacuje się, że przy utrzymaniu obecnych wzorców konsumpcji w ciągu 20 lat zużycie surowców na świecie wzrośnie czterokrotnie, a gdyby wszyscy ludzie na świecie przyjęli europejski styl życia, potrzebowałibyśmy 2,5 razy więcej zasobów niż jest dostępne na Ziemi [*Zrównoważona produkcja i konsumpcja ...* 2009]. Dramatycznie przedstawiają się prognozy dotyczące różnic pomiędzy podażą wody a popytem na nią w przyszłości – analiza wskazuje, że w 2030 roku czeka świat niedobór wody w skali globalnej rzędu 40% [*More with Less ...* 2012].

We współczesnych społeczeństwach, zwłaszcza krajów wysoko rozwiniętych, wszechobecne jest zjawisko konsumpcjonizmu (nadkonsumpcji), które przejawia się w poziomie nadmiernego spożywania dóbr i usług, całkowicie nieracjonalnego z punktu widzenia ekologicznego, biologicznego, ekonomicznego, czy kulturowego. Nadkonsumpcja to styl i rozmiar konsumpcji, którego nie można usprawiedliwiać rzeczywistymi potrzebami ludzkimi, ponadto odbywa się przy nieuwzględnianiu kosztów społecznych, ekologicznych oraz indywidualnych [Zalega 2012, s. 128]. Według Zygmunta Baumana współczesne, wysoko rozwinięte społeczeństwa przygotowują ludzi do przedkładania sfery konsumpcji nad inne sfery życia. Konsumpcjonizm jest stylem życia społeczeństwa nastawionego na nadmierne konsumowanie i posiadanie, nadmiernie zainteresowanego konsumpcją, zwłaszcza materialną [Aldridge 2006, s. 15; Papuziński 2005, s. 35-39]. Baudrillard opisał proces kształtowania się aspiracji i mechanizm kopiowania zachowań konsumpcyjnych w następujący sposób: duże grupy społeczne pną się po drabinie awansu społecznego, osiągając coraz wyższy status i manifestując go za pośrednictwem znaków i symboli. Rośnie popyt na dobra i usługi stanowiące wyróżnik awansu społecznego [Baudrillard 2006, s. 60-72; Mróz 2009, s. 123-25]. Konsumpcjonizm wiąże się ze sztucznym starzeniem się przedmiotów konsumpcji oraz przyspieszonym ich zużywaniem, oznacza ciągłe substytuowanie jednych dóbr konsumpcyjnych przez inne dobra lub ich nowsze modele, odpowiadające szybko zmieniającym się wzorcom konsumpcji, trendom w modzie i stylom życia.

Konsumpcjonizm prowadzi do marnotrawstwa dóbr, pracy ludzkiej, kapitału oraz zasobów przyrodniczych, tym samym jest zjawiskiem zagrażającym przetrwaniu ludzkości. Na poziomie indywidualnym konsumpcjonizm zaczął wyznaczać sens

ludzkiego życia. Kryterium oceny własnej osoby i innych członków społeczeństwa jest zasobność portfela oraz to, co i gdzie się kupuje i co się posiada [Kiełczewski 2005]. Nie ulega wątpliwości, że dobra i usługi są trzonem systemu produkcji i konsumpcji, odpowiadają za dobrobyt i jakość życia. Jednak bieżące decyzje związane z nabywaniem towarów nie uwzględniają czynników środowiskowych i społecznych, takich jak: rodzaj materiału, źródło pochodzenia, czy to, przez kogo produkt został wykonany. W naszym konsumpcyjnym społeczeństwie ludzie często nawet nie zadają sobie pytania, czy w ogóle konieczny jest dany zakup.

Uznanie problemów związanych z postępującą degradacją środowiska przyrodniczego oraz wzrostem rzadkości jego zasobów, z czasem wymusiło zmiany zarówno w sposobach gospodarowania środowiskiem przyrodniczym i jego zasobami, jak i w społecznie akceptowanych systemach wartości oraz związanych z nimi stylach życia. W sferze konsumpcji oznaczało to pojawienie się nowego nurtu, określonego jako ekologizacja konsumpcji, ekokonsumpcja, konsumpcja ekologiczna, zrównoważona konsumpcja.

Według Europejskiej Agencji Środowiska, zrównoważona konsumpcja definiowana jest jako: holistyczne podejście ukierunkowane na minimalizację wpływu społecznych systemów produkcyjno-konsumpcyjnych na środowisko przyrodnicze. Celem zrównoważonej konsumpcji jest maksymalizacja wydajności i efektywności w zakresie wytwarzania i dostarczania produktów, usług i inwestycji tak, aby zaspokoić obecne potrzeby społeczeństw bez umniejszania możliwości przyszłych pokoleń do zaspokajania ich potrzeb [*State of the environment ... 2011*, s. 254]. Zrównoważona konsumpcja to optymalne, świadome i odpowiedzialne korzystanie z dostępnych zasobów naturalnych, dóbr i usług na poziomie jednostek, gospodarstw domowych, wspólnot i społeczności lokalnych, środowisk biznesowych, samorządów terytorialnych, rządów krajowych i struktur międzynarodowych, zgodne z zasadami zrównoważonego rozwoju. Postawa zrównoważonej konsumpcji oznacza ograniczenie marnotrawstwa, produkcji odpadów i zanieczyszczeń oraz wybór towarów i usług, które w największym stopniu spełniają określone kryteria etyczne, społeczne i środowiskowe [*Przez zrównoważoną konsumpcję ... 2012*].

Warunkiem zahamowania negatywnych procesów dynamicznie zwiększającej się rzadkości odnawialnych i nieodnawialnych zasobów środowiska przyrodniczego, a także degradacji środowiska przyrodniczego i pogarszania się jakości życia człowieka są, przede wszystkim, istotne zmiany w preferencjach, wyborach, zachowaniach gospodarstw domowych. Pożądanym kierunkiem zmian nie jest ograniczanie konsumpcji, ale taka jej modyfikacja, by jej zewnętrzne, negatywne efekty były jak najmniejsze. Sprzyjają temu procesy ekologizacji konsumpcji, oznaczające taką konsumpcję, która co do formy i wielkości jest wyznaczana przez system przyjaznych środowisku przyrodniczemu wartości i postaw konsumentów kształtujących świadomość ekologiczną oraz prośrodowiskowo zorientowane wybory rynkowe gospodarstwa domowego [Moisander, Pesonen 2002].

Ekologizacja konsumpcji przejawia się w [Bywalec 2007, s. 138; *Konsument i jego zachowania ...* 2010, s. 188]:

- oszczędnym, tj. racjonalnym wykorzystaniu dóbr konsumpcyjnych,
- ograniczeniu konsumpcji dóbr, których produkcja pochłania bardzo duże ilości rzadkich, nieodnawialnych zasobów Ziemi lub/i tworzy niebezpieczne odpady pokonsumpcyjne,
- nabywaniu i konsumowaniu dóbr pozostawiających niewielką ilość odpadów,
- sortowaniu i możliwości recyklingu większości odpadów pokonsumpcyjnych,
- konsumowaniu produktów ekologicznych, zarówno żywności, jak i dóbr przemysłowych,
- rezygnacji z dóbr jednorazowego użytku, a wykorzystywaniu dóbr wielokrotnego użytku,
- zastępowaniu komunikacji samochodowej przemieszczaniem się środkami komunikacji publicznej lub ekologicznymi środkami transportu (np. na rowerze),
- konsumowaniu dóbr, które nie pochodzą z niehumanitarnej hodowli zwierząt, jak również z wyzysku i niewolniczej pracy ludzi,
- częstszym przebywaniem w środowisku przyrodniczym,
- korzystaniem w działalności produkcyjnej i konsumpcyjnej gospodarstw domowych z dóbr energooszczędnych, wodoszczędnych, materiałoszczędnych itp.

Koncepcja ekokonsumpcji opiera się na idei społeczeństwa szanującego środowisko przyrodnicze i jego zasoby. Ludzie mają próśrodowiskowo ukształtowane systemy wartości, zatem ekokonsumpcja nie stwarza zagrożeń dla środowiska przyrodniczego i nie tworzy bodźców do intensywnego eksploataowania jego zasobów – w przeciwieństwie do konsumpcji nie zrównoważonej [Jastrzębska-Smolaga 2000, s.14].

3. Wzorce konsumpcji polskich gospodarstw domowych

W wyniku badań realizowanych w ramach projektu Komisji Europejskiej¹, dotyczących wpływu produktów na środowisko, zidentyfikowano towary i usługi wywierające największy wpływ na środowisko przyrodnicze. Prześledzono cały cykl życia produktu oraz przeanalizowano całkowitą konsumpcję w 25 krajach UE i wyłoniono następujące kategorie konsumpcji wywierające największy wpływ na środowisko w całym cyklu życia:

- żywność i napoje,
- transport prywatny,
- mieszkalnictwo, w tym ogrzewanie i gorąca woda, urządzenia elektryczne i prace remontowo-konserwatorskie.

---

¹ Projekt Komisji Europejskiej (EIPRO) przeprowadzony przez Wspólne Centrum Badawcze JRC [*State of the environment ...* 2011].

Łącznie te trzy dziedziny konsumpcji odpowiadają za 70-80% negatywnych wpływów na środowisko oraz pochłaniają 60% wydatków konsumpcyjnych [State of the environment ... 2011].

Prowadzone badania pokazują, że gospodarstwa domowe w dużym stopniu przyczyniają się do problemów środowiskowych, takich jak zmiany klimatu, zanieczyszczenie powietrza i wody, zagospodarowanie gruntów i odpady. Większość związanych z konsumpcją negatywnych efektów ekologicznych, takich jak: emisja gazów cieplarnianych, powstawanie substancji zakwaszających, emisja prekursorów ozonu troposferycznego oraz wzrost nakładów materiałowych na każdym etapie cyklu życia, może być przypisana głównym obszarom konsumpcji, mianowicie żywności i napojom, mieszkalnictwu i infrastrukturze oraz mobilności. W dziewięciu zbadanych krajach europejskich te trzy obszary konsumpcji powodowały 68% emisji gazów cieplarnianych, 73% emisji substancji zakwaszających, 69% emisji prekursorów ozonu troposferycznego oraz 64% bezpośredniego i pośredniego nakładu materiałowego, włączając wykorzystanie zasobów krajowych i importowanych w 2005 roku [Środowisko Europy 2010 ... 2010]. Zmniejszenie negatywnego oddziaływania na środowisko, konsumpcji gospodarstw domowych, można osiągnąć poprzez ograniczenie tego wpływu w ramach poszczególnych kategorii konsumpcji – na przykład poprzez poprawę wydajności energetycznej budynków mieszkalnych; poprzez zwiększenie wydatków na transport publiczny i ograniczenie wydatków na transport indywidualny; lub poprzez przeniesienie wydatków gospodarstw domowych z kategorii powodujących dużą presję na środowisko na takie o niższej presji.

Budowa modeli zachowań konsumentów, który oddawałyby rzeczywiste tendencje w kierunkach kształtowania się wzorców konsumpcji, powinna opierać się na uwzględnieniu tego, jak konsumenci postrzegają relacje między własnymi indywidualnymi celami, preferencjami, motywami i sposobami działania a ochroną środowiska i korzystaniem z jego zasobów. Rozpoznaniu tej kwestii posłużyć mogą odpowiedzi na następujące pytania:

- Jakie miejsce zajmuje gospodarka i środowisko przyrodnicze w systemie wartości?
- Czy istnieje społeczne przyzwolenie na ograniczenia produkcji ze względów środowiskowych?
- Czy gospodarstwa domowe są gotowe na zmianę stylu życia, poziomu i kierunków konsumpcji, wzorców zachowań na przyjazne środowisku przyrodniczemu?
- Czy w społeczeństwie dostrzega się celowość finansowania działań prośrodowiskowych?

Wyniki badań zawarte w raportach z badań dotyczących świadomości ekologicznej Polaków, a także badań Eurobarometru, badań Europejskiej Agencji Środowiska oraz badań prowadzonych przez Instytut na Rzecz Ekorozwoju w latach 1992-2011, wskazują na zakorzenienie wartości środowiskowych w światopoglądzie badanych. Trzech na czterech Polaków (77%) jest zdania, że problemy związane z ochroną środowiska mają bezpośredni wpływ na życie codzienne [Problemy ekologiczne ... 2008].

Pozytywne nastawienie Polaków do środowiska i jego ochrony potwierdza również to, że aż 91% badanych uważa, iż ochrona przyrody powinna być priorytetowym działaniem człowieka wobec środowiska przyrodniczego, 84% respondentów uważa, że człowiek ma wpływ poprzez swoje indywidualne działania na stan zasobów przyrodniczych. Przeciwnego zdania jest 10% osób, a 6% nie ma zdania. Deklaracje te nie pokrywają się z praktyką – aż 56% badanych w codziennym życiu nie zastanawia się nad tym, czy to, co robi, wpływa na środowisko [*Badania ... 2011*]. Jest to jeden z wielu przykładów, pokazujący, że dla części osób pozytywny stosunek do środowiska przyrodniczego nie przekłada się na zachowania. Polacy wyrażają gotowość wzięcia odpowiedzialności za stan środowiska, ale w codziennym życiu nie zawsze stosują się do swoich deklaracji.

Dla większości Polaków zanieczyszczenie środowiska nie stanowi zagrożenia związanego z rozwojem cywilizacyjnym – tylko 16% uważa to za problem. Polacy pytani o powody ochrony środowiska na pierwszym miejscu wymieniali troskę o zdrowie własne i rodziny. 63% chce chronić przyrodę dla przyszłych pokoleń, a 25% Polaków wyraziło opinię, iż przyroda jest wartością samą w sobie i z tego względu zasługuje na szczególną ochronę. Tylko 7% badanych wskazuje na wyczerpywanie się zasobów naturalnych jako zagrożenie cywilizacyjne [*Z energetyką ... 2011*]. Ciekawe, iż badania świadomości pokazały, że większość Polaków zdaje sobie sprawę z rosnącej rzadkości zasobów przyrodniczych: na pytanie, czy zasoby surowców zmniejszają się, 86% badanych odpowiedziało „tak”, 8% uważa, że „nie”, a 6% nie ma zdania. Respondenci nie są optymistami w kwestii tego, że stan zasobów naturalnych (wody, powietrza itp.) w przyszłości się poprawi (liczba osób, które przewidują, że stan zasobów za 20 lat się poprawi, jest mniejsza niż liczba osób, które sądzą, że nastąpi pogorszenie). Ponad 60% Polaków uważa, że nasz kraj jest zasobny w wodę (7% osób wyraża swą opinię kategorycznie, a 55% udziela odpowiedzi „raczej tak”). Przeciwnego zdania jest prawie 30% osób, przy czym 6% w sposób zdecydowany. Co dziesiąty respondent na zadane pytanie nie potrafił udzielić konkretnej odpowiedzi [*Badania ... 2011*]. Wiedza o tym, że Polska ma znaczący deficyt wody, nie jest jednak powszechna – wielu Polaków ocenia zasoby wody w kraju jako wystarczające.

Racjonalne wykorzystanie zasobów w gospodarstwach domowych dotyczy przede wszystkim zużycia wody, energii elektrycznej i gazu. Badania pokazały, że na przestrzeni minionego dziesięciolecia wzrosła liczba osób deklarujących oszczędzanie i ograniczanie konsumpcji tych dóbr (tab. 1). 83% badanych deklaruje, że oszczędza wodę, 79% – gaz, a 90% badanych deklaruje oszczędzanie energii elektrycznej.

Mniej więcej co dziesiąta osoba przyznaje, że nie oszczędza energii. Szczególnie niepokojące jest to, że nie mają takiego nawyku osoby najmłodsze, tj. do 29 lat – 19%. Do najczęściej stosowanych sposobów oszczędzania energii należy zaliczyć: wyłączanie światła w nieużywanych pomieszczeniach (70% badanych); używanie energooszczędnych źródeł światła (53%); zakup energooszczędnych urządzeń AGD/RTV (41%); uszczelnianie okien (40%) [*Badania ... 2011*].

Tabela 1. Oszczędność gazu, wody i energii elektrycznej w latach 2000-2011 – odpowiedzi twierdzące w %

Czy w ciągu ostatniego roku: staral(a) się Pan(i) ograniczać	Lata			
	2000	2006	2008	2011
zużycie energii elektrycznej w swoim domu	78	75	79	90
zużycie wody w swoim domu	67	70	73	83
zużycie gazu w swoim domu	–	–	71	79

Źródło: badania CBOS, podają za: [Świadomość ekologiczna ... 2011].

Konsumpcja żywności jest tym obszarem konsumpcji, który generuje największe obciążenia środowiska w całym cyklu życia produktów, dlatego tak ważne jest racjonalne gospodarowanie żywnością. Badania pokazały, iż 28% respondentów wyraża opinię, że w ich domach marnuje się żywność, 69% uważa, że tak nie jest [Badania... 2011].

Korzystanie z zasobów środowiska przyrodniczego oznacza także korzystanie z przestrzeni i zdolności asymilacyjnej środowiska przyrodniczego. W tym kontekście pojawia się problem gospodarowania odpadami w gospodarstwach domowych, tym istotniejszy, że odpady mogą być traktowane jako źródło surowców wtórnych. W Polsce około 95% odpadów trafia na wysypiska śmieci, natomiast w rozwiniętych gospodarczo krajach europejskich większość odpadów podlega segregacji, recyklingowi i utylizacji. Pierwszym krokiem do racjonalnego gospodarowania odpadami jest wyrobienie w członkach gospodarstw domowych nawyku sortowania pozostałości pokonsumpcyjnych.

Segregację odpadów pokonsumpcyjnych deklaruje ponad 60% (45,5% regularnie, a 17% sporadycznie) badanych Polaków, a 41% osób wyrzuca wszystko do jednego kosza, 5% pali „śmieci” w/przy domu. Osoby, które segregują śmieci, oddzielają od pozostałych najczęściej plastik i tworzywa sztuczne (83%), szkło (82%), makulaturę i papier (57%) czy metal i puszki (47%). W dalszej kolejności segregacja dotyczy baterii (32%), odpadów organicznych (22%), starego sprzętu RTV/AGD (21%), leków (16%) czy w końcu świetlówek (15%) [Badania ... 2011].

Pewne wyobrażenie o kierunku zmian w racjonalnym gospodarowaniu odpadami przez gospodarstwa domowe dają deklarowane postawy wobec wyrzucania śmieci. Ocena odpowiedzi badanych w zakresie gospodarowania odpadami pozwala na wyodrębnienie następujących opinii [Badania ... 2011]:

1) dotyczących motywacji: ludzie nie segregują śmieci, bo: nie wierzą, że trafią one do recyklingu (64% badanych); spółdzielnia/wspólnota/gmina nie stworzyła im do tego odpowiednich warunków, np. brakuje specjalnych pojemników (71% respondentów); wywożą śmieci do lasu, ponieważ to najtańszy sposób pozbycia się ich – (85% odpowiedzi);

2) dotyczących braku praktycznych informacji dotyczących sortowania śmieci i gospodarowania odpadami (72%), a jednocześnie zdają sobie sprawę z tego,

że palenie odpadów w gospodarstwie domowym uwalnia substancje szkodliwe dla zdrowia (88%);

3) rozwiązań legislacyjnych czy regulacyjnych: 84% osób sądzi, że sortowanie śmieci powinno być obowiązkowe; 94% uważa, że nielegalne wywożenie śmieci powinno być karane surowiej niż dotychczas; 90% badanych jest zdania, że odbiór posegregowanych śmieci powinien być tańszy niż odpadów mieszanych.

Ograniczenie ilości generowanych odpadów przez gospodarstwa domowe byłoby bardziej pożądanym kierunkiem postępowaniem konsumentów, nie jest to jednak łatwe do wykonania. Zmiana nawyków w zakresie tworzenia i pozbywania się odpadów pokonsumpcyjnych zależy, po pierwsze od wzrostu świadomości ekologicznej konsumentów, a po drugie – co jest bardziej skuteczne – tworzenia określonych zachęt i bodźców ekonomicznych do angażowania się gospodarstw domowych w takie działania.

Przykładem wpływu bodźców ekonomicznych na ograniczenie ilości odpadów związanych z opakowaniami jest używanie nowych, jednorazowych toreb – około 40% osób twierdzi, że używa ich często. Wielokrotnie toreb jednorazowych używa często ponad 60% Polaków, rzadko 22%, a wcale 13%. Najbardziej ekologicznych toreb wielokrotnego użytku (np. materiałowych) zawsze używa 26% respondentów, często 45%, rzadko 20% i wcale 7%.

Zasobooszczędnemu gospodarowaniu środowiskiem przyrodniczym sprzyja zmiana kierunku wyborów rynkowych konsumentów w zakresie zakupu dóbr i usług zaspokajających potrzeby. Popyt na produkty ekologiczne to popyt na produkty, których wpływ na środowisko przyrodnicze w całym cyklu życia jest słabszy niż produktów wytwarzanych metodami wielkoprzemysłowymi (nieekologicznymi). Gotowość zakupu produktów ekologicznych jest zatem przejawem ekologizacji konsumpcji.

Badania przeprowadzone w 2011 roku na zlecenie Komisji Europejskiej w krajach UE pokazują istotną rozbieżność pomiędzy deklaracjami a faktycznymi działaniami konsumentów: aż 72% konsumentów deklarowało gotowość zakupu produktów ekologicznych, 25% było niezdecydowanych, natomiast zakupu takich produktów dokonało tylko 17% badanych [*More with Less ...* 2012]. Podobnie przedstawia się sytuacja w Polsce – jak pokazały badania Eurobarometru, aż 75% respondentów deklarowało gotowość dokonania zakupu produktów przyjaznych środowisku, nawet gdyby były droższe od konwencjonalnych, a faktycznie tylko około 13% takich zakupów dokonało [Bołtromiuk 2010]. Świadczy to o słabości preferencji ekologicznych, braku ukształtowanych i zaakceptowanych przez konsumentów postaw i wzorców zachowań przyjaznych środowisku. Deklarowana przez respondentów wysoka skłonność do ponoszenia kosztów ekonomicznych i społecznych nie potwierdza się w codziennych zachowaniach – od lat najważniejszym kryterium decyzji o zakupie towaru na rynku pozostaje jego cena, a nie trwałość lub ekologiczność produktu.

4. Zakończenie

Studia wyników badań i raportów dotyczących świadomości ekologicznej Polaków oraz wzorców zachowań i postaw pozwalają na sformułowanie pewnych spostrzeżeń dotyczących trendów zmian w sposobach konsumpcji. Dobrym zjawiskiem jest to, że Polacy nastawieni są pozytywnie do środowiska przyrodniczego i jego ochrony. W ostatnim dziesięcioleciu odnotowano ponadtrzydziestoprocentowy i systematyczny wzrost poczucia indywidualnego wpływu na stan środowiska (szczególnie w wymiarze lokalnym). Wzrasta również częstotliwość deklarowania zachowań proekologicznych, głównie jednak tych, którym towarzyszy motywacja ekonomiczna (oszczędność wody, gazu, energii).

W Polsce można zaobserwować istotną rozbieżność pomiędzy deklaracjami konsumentów dotyczącymi przyjaznych środowisku zachowań i postaw a rzeczywistymi zachowaniami i działaniami. Dotyczy to zarówno wyborów konsumpcyjnych, jak i sposobu pozbywania się pozostałości pokonsumpcyjnych. Widać, co prawda, wzrost świadomości ekologicznej, ale płytkiej, czyli takiej, która w badaniach każe być proekologicznym, bo jest to modne, bo tak wypada, ale nie znajduje ona potwierdzenia w codziennych zachowaniach konsumpcyjnych i wyborach rynkowych. Przyjaznym w stosunku do środowiska przyrodniczego postawom, a niejednokrotnie również wiedzy na temat ochrony środowiska i rzadkości jego zasobów nie towarzyszą działania. Większą wiarę jako społeczeństwo w odniesieniu do ochrony zasobów przyrodniczych, będących obecnie podstawą rozwoju gospodarczego, pokładają Polacy w zmianach technologicznych niż w zmianie nawyków konsumpcyjnych czy edukacji, co nie napawa optymizmem.

Literatura

- Aldridge C.P., *Konsumpcja*, Wydawnictwo Sic!, Warszawa 2006.
- Badania świadomości i zachowań ekologicznych mieszkańców Polski*, Raport TNS OBOP, Warszawa 2011.
- Baudrillard J., *Spoleczeństwo konsumpcyjne, mity i struktury*, Wydawnictwo Sic!, Warszawa 2006.
- Bołtromiak A., *Świadomość ekologiczna Polaków – zrównoważony rozwój. Raport z badań 2009*, Instytut na Rzecz Ekorozwoju, Warszawa 2010.
- Bywalec C., *Konsumpcja a rozwój gospodarczy i społeczny*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2010.
- Fiedor B., *Antropologiczne podstawy koncepcji zrównoważonego rozwoju z perspektywy ekonomicznej: od homo oeconomicus do homo sustinens*, Prace Naukowe Akademii Ekonomicznej nr 1131 (Ekonomia), AE, Wrocław 2006.
- Jakubczyk Z., *Teoretyczne podstawy gospodarowania zasobami naturalnymi*, [w:] B. Fiedor, S. Czaja, A. Graczyk, Z. Jakubczyk, *Podstawy ekonomii środowiska i zasobów naturalnych*, Wydawnictwo C.H. Beck, Warszawa 2002.
- Jastrzębska-Smolaga H., *W kierunku trwałej konsumpcji. Dylematy, zagrożenia, szanse*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2000.
- Kielczewski D., *Przedsiębiorstwo a kształtowanie proekologicznych wzorców konsumpcji*, [w:] *Zrównoważony rozwój w przedsiębiorstwie i jego otoczeniu*, red. A. Wasiak, G. Dobrzański, Wydawnictwo Politechniki Białostockiej, Białystok 2005.

- Konsument i jego zachowania na rynku europejskim*, red. E. Kieźel, Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne, Warszawa 2010.
- Martin B., Simintiras A.C., *The impact of green product lines on the environment: Does what they know affect how they feel?*, „Marketing Intelligence&Planning” 1995, vol. 13, no. 4.
- Moisander J., Pesonen S., *Narratives of sustainable ways of living: Constructing the self and the others as a green consumer*, „Management Decision” 2002, vol. 40, no. 4.
- More with Less: Scaling Sustainable Consumption and Resource Efficiency*, World Economic Forum, styczeń 2012, http://www3.weforum.org/docs/IP/CO/WEFCO_ScalingSustainableConsumption-ResourceEfficiency_Report_2012.pdf.
- Mróz B., *Consumo egro sum? Rola konsumpcjonizmu we współczesnych społeczeństwach*, [w:] *Oblicza konsumpcjonizmu*, red. B. Mróz, Szkoła Główna Handlowa, Warszawa 2009.
- Lorek E., *Nowe kierunki badań w zrównoważonym rozwoju. Teraźniejszość i przyszłość*, Forum Naukowe UE Katowice, Uniwersytet Ekonomiczny, Katowice 2010.
- Papuziński A., *Zrównoważony rozwój a współczesny problem ekologiczny: ontologia polityki ochrony środowiska*, [w:] *Zrównoważony rozwój. Od utopii do praw człowieka*, red. A. Papuziński, Oficyna Wydawnicza Branta, Bydgoszcz 2005.
- Problemy ekologiczne według Europejczyków*, Raport, Gospodarka.pl, 2008, <http://www.egospodarka.pl/30839,Problemy-ekologiczne-wedlug-Europejczykow,1,39,1.html>.
- Przez zrównoważoną konsumpcję do zrównoważonego rozwoju*, dokument Ministerstwa Gospodarki 2012, <http://www.mg.gov.pl/files/upload/10902/Broszura%20konsumpcja.pdf>.
- Rachocka J., *Dekonsumpcja, domocentryzm, ekologizacja życia – nowe tendencje konsumenckie w rozwiniętych gospodarkach rynkowych*, [w:] *Problemy globalizacji gospodarki*, red. T. Bernat, PTE, Szczecin 2003.
- Sustainable Consumption. Facts and Trends*, World Business Council for Sustainable Development, Brussels 2008, <http://www.wbcsd.org/Plugins/DocSearch/details.asp?> [dostęp: 25.04. 2011].
- State of the environment report No 1/2007*, European Environment Agency, 2007, <http://www.eea.europa.eu/pl/publications/srodowisko-europy-2014-czwarty-raport-oceny>.
- Środowisko Europy 2010. Stan i prognozy. Synteza, Raport SOER 2010, Europejska Agencja Środowiska, Kopenhaga 2010.
- Świadomość ekologiczna Polaków – analiza wyników badań ilościowych z lat 1992-2011, opracowanie M. Strumińska-Kutra, Instytut na Rzecz Ekorozwoju, http://www.ine-isd.org.pl/theme/UploadFiles/File/swiadomosc_eko_polak_podsumowanie.pdf.
- Z energetyką przyjazną środowisku za pan brat. Raport końcowy*, Instytut na Rzecz Ekorozwoju, Warszawa 2011.
- Zalega T., *Konsumpcja. Determinanty. Teorie. Modele*, PWE, Warszawa 2012.
- Zrównoważona produkcja i konsumpcja*, Raport Komisji Europejskiej, czerwiec 2009.

ECO-CONSUMPTION AS A CONDITION FOR MORE EFFECTIVE USE OF NATURAL RESOURCES AND THE AWARENESS AND BEHAVIOR OF POLISH CONSUMERS

Summary: Changes in the sphere of consumption are the key factor to hinder the processes of intensive exploitation of natural resources. The preferred direction is making by households ecologically oriented choices in terms of acquisition, use of goods and then waste disposal. The aim of this elaboration is to show the impact of patterns and styles of consumption (consumerism, sustainable consumption) on the demand for environmental resources and to high-

light the greening processes of household consumption as a factor positively associated with the efficient resources management. The results of the research on environmental awareness and consumer attitudes and behavior among Poles indicate a significant discrepancy in the consumer's declarations manifesting high environmental awareness and readiness for environmental bearing and the actual actions taken.

Keywords: greening processes of household consumption, patterns and styles of consumption, environmental awareness.